

Mot, V. *mota*

MOTA, 'gleva, terròs', 'munt de terra', 'gavell de coses petites', 'brossa, clap de pèls', mot comú amb les principals llengües romàniques d'Occident, i arrelat sobretot a França i entorn dels Alps i dels Pirineus, d'origen incert, segurament pre-romà; la parentela germànica que se li havia assenyalat és moderna, i en part pot ser manlevada del romànic, en part no s'hi equipara en el consonantisme; hi ha versemblant afinitat amb mots de llengües orientals, del tipus MOIT-/MOTTO-, que fan pensar en un origen sorotàptic. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Los altres cavallers francesos --- ajustaren-se tots en una *mota*, e poderosament speronaren --- *mota* ---», «e ls cavallers, axí com a hòmens desperats e que àls no podien fer, ajustaren-se en una *mota*, e stremaren-se del camí» ('se n'apartaren'), Desclot (§ 156, NCL. v, 49.23, 49.29, 82.5); «veeren la senyera de llur senyor en terra, van fer tots una *mota* ---», Muntaner (§ 134, Casac. iv, 50.26), tots tres passatges parlant del combat muntanyenc de Santa Maria d'Agost, a. 1285; d'on la frase ja aplegada, '*mota feta*': «e l senyor infant --- ab la sua senyera, ab tota la cavalleria, venc *mota feta*, e la peonada en la banda on veé que ls altres tenien la llur», Muntaner (§ 275, VIII, 24.2), fets d'uns 40 anys més tard, a Sardenya; també ja en Jaume I, conquesta de Mallorca: «En tant venc la senyera e la maynada nostra, ab cent cavallers bé qui la guardaven, o pus --- e Nós devalam pel puç en jos, e mesclam-nos ab la *mota* de la senyera ---» (Ag., 107, § 65). També en Jaume I, on *mota* pot significar també 'massa de cavallers', si no és ja 'tronet prominent usat per la tropa': «anem a la Vila, que l rey de Maylorques és a la muntanya, e no y porà aconseguir tantost com nós: e podets-lo veer en aquela *mota*, que és vestit de blanc, e estaylar-l'em» (§ 66, Ag., 108).

Aquí tenim, doncs, el sentit de 'massa de gent, formant grup compacte' i aplicat a afers militars. Però no era menys antic l'ús per a un gros aplegat de matèries, vegetals, minerals, animals, que en particular conduï a fer-ne una massa compacta de terra, com els amurallaments o amuntegaments de terra dura que basteixen la base d'un fort o castell, o que defensen de les avingudes d'un riu o altre corrent d'aigua; i així és com es consolidà com a designació de les *motes* dels castells.

En el Rosselló «*mota* Castri Veteris, cum pertinentiis suis» es troba ja en un doc. de 1264, i l'*InvlC* n'aplega més d'una quinzena de semblants després d'aquell any fins 1430; així continuà, ben segur en tot el nostre domini, i el trobem, per exemple, a l'Ur-gellet en el S. xvi: «lo castell de Ciutat és una fortallesa --- té gran *mota* dins la vila e de fora», *Spill* de Castellbò, any 1518 (f° 74r): es tracta de la vileta una desena de kms. a ponent de la SdUrg. — gran defensa de la ciutat episcopal, dalt d'un aturonament més aviat llarg, fort naturalment, i redoblat amb vella muralla, que s'alçava damunt d'una *mota* de roca i terra compacta, no lluny del Segre (avui encara la gent en diu,

d'aquest poble ben poc populós, a *Ciutat*, car seria la prolongació del centre de la *civitas* ibero-romana, i el nom oficial del municipi és *Castelliciutat*).

Ja és ben sabut —encara que mai prou divulgat— aquest trist fet històric: que la monarquia madrilenya, amb disfressa d'«espanyola», així com reconstruïa, exalçava i abombava tots els castells de la 'meseta' féu que s'arruïessin despiadadament els de Catalunya, fins a desaparèixer (fora de magres i abandonades ruïnes de pocs): i a Castella és on han restat els famosos de la *Mota* del Cuervo, la *Mota* de Toro, el grandios castel de *La Mota* de Medina del Campo, el d'Alcalà la Real, el de Marchena... Catalunya ha viscut (i treballat!), sense que calgués «cerrar con doble llave el sepulcro del Cid» — abandonada o negligida pels seus propis nobles, avorrida o almenys preterida pels reis. D'aqueixa mena de *motes* resten quasi només records toponímics, com *La Mòta*, nom d'un vell carrer de Tiurana; i certament molts més.

Els rius no eren menys invasors que els exèrcits, i d'aquests no li és permès d'oblidar-se'n al qui viu en el camp. Se'n defensava amb *motes* a la terra plana (que entre muntanyes ja la naturalesa permetia edificar fora del llur abast). Qui ha corregut per l'Empordà n'ha trobat aquí i allà, o pertot: la *mota* del Manol, de la Muga, de l'Alguema, del Fluvià, les antigues del Ter mateix, del Daró etc.; per al barceloní són una novetat les *motes* empordaneses [Jo, 1911], i el meu pare s'ho anotava tot just arribat a Torroella de Fluvià (1898): «muralla de terra llarga per defensar de les aigües del mar, o dels rius, els terrenys baixos»: car a certes porcions de la costa del golf de Roses, on hi ha més aiguamolls i estanyols que dunes, de vegades s'ha bonificat (i fins conreat) terres a pla nivell i a ben poca distància de la platja —això merament local—, el que ha importat sempre són les *motes* dels rius, riuets i canals.

Així, Coromines: «De l'altre costat del riu venia la Irene, de Vilacolum, que s'havia descalçat per passar l'aigua; es va assegurar damunt de la *mota* --- i es posà una cama sobre l'altra, però abans de començar a calçar-se les mitges va ---» escrivia anys més tard ell mateix (*Prometeu*, § 1, p. 34). «Mur baix i ample de contenció del riu, no tan gran com un *teřaplé* (que també de vegades en fan), vora la Muga» Vilanova (1958); «mur de contenció de terra, per defensar del riu uns camps, o camins; però també n'hi ha de petites, que protegeixen les cases més exposades, en els afores del poble, com en el Carreró dels Fluvianets», L'Armentera (1958); altrament, en temps de pluges, també els estanys d'aquella plana es poden desbordar, i a Vilacolum mateix jo apuntava «si tant plou, l'estany rebenta la *móta*» (1958); veg. també *CostManc*.

Continua així per la plana rossellonesa, amb forta recruada a la Salanca: a Clairà la *móta* és un dic que defensava del riu Aglí, a l'esquerra del rec de Clairà; i, ja en plena Salanca, de Sant Llorenç parteix un camí que al cap d'un km. va a parar a l'Aglí, i ara en diuen també *Camí dels Pobres*, però encara i sempre se n'ha dit *Camí de la Mota* (1960).